

УДК 342.951:351.778.2:640.43

Курило Інна Володимирівна

*доктор юридичних наук, професор,
головний науковий співробітник
Науково-дослідний інститут публічного
права
ORCID: 0000-0001-7018-3883*

Боровик Андрій Володимирович

*доктор юридичних наук, професор,
віце-президент з наукової роботи
Науково-дослідний інститут публічного
права
ORCID: 0000-0003-1834-404X*

Шкарупа Костянтин Вікторович

*доктор юридичних наук,
старший дослідник,
провідний науковий співробітник
Науково-дослідний інститут публічного
права
ORCID: 0000-0002-1816-3559*

<https://doi.org/10.25313/3083-7774-2026-5-15>

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ У СФЕРІ ГРОМАДСЬКОГО ХАРЧУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація. Вступ. Продовольча безпека є складовою національної безпеки держави, проте її адміністративно-правове регулювання традиційно зосереджувалося на аграрному виробництві, тоді як сфера громадського харчування а саме завершальна ланка продовольчого ланцюга, на якій формується безпечність готової страви, залишалася поза увагою. В умовах воєнного стану це питання загострилося через колізію між послабленням державного нагляду (контролю) та потребою гарантувати безпечне організоване харчування, зокрема для особливих категорій осіб: військовослужбовців, внутрішньо переміщених осіб і дітей у закладах освіти.

Мета. Метою статті є дослідження сучасного стану адміністративно-правового регулювання продовольчої безпеки у сфері громадського харчування в умовах воєнного стану, аналіз чинного законодавства, що регулює відповідні відносини, та визначення напрямів вдосконалення законодавства у досліджуваній сфері.

Матеріали і методи. Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові та спеціально-юридичні методи. Зокрема діалектичний метод дозволив розглянути продовольчу безпеку у сфері громадського харчування як динамічне явище, що змінюється під впливом умов воєнного стану. За допомогою системно-структурного методу досліджено взаємозв'язок продовольчої безпеки та безпечності харчових продуктів. Формально-юридичний метод застосовано для аналізу норм Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів», актів Кабінету Міністрів України та інших підзаконних актів. Порівняльно-правовий метод використано для зіставлення вітчизняного регулювання з відповідними регламентами Європейського Союзу та стандартами Codex Alimentarius. Нормативно-правову основу становили нормативно-правові акти України, акти права Європейського Союзу, та міжнародні стандарти.

Результати. Установлено, що чинна модель регулювання ґрунтується на принципах системи аналізу небезпечних факторів та контролю у критичних точках (НАССР), однак мораторій на планові заходи державного нагляду (контролю), запроваджений на період воєнного стану, суттєво послабив превентивну функцію держави у сфері громадського харчування. Виявлено непослідовність відновлення контрольних повноважень та фрагментарність регулювання організованого харчування вразливих категорій населення. Обґрунтовано доцільність застосування ризик-орієнтованого підходу та посилення саморегулювання операторів ринку.

Перспективи. Подальші дослідження доцільно спрямувати на розроблення диференційованої моделі державного нагляду (контролю) у сфері громадського харчування, адаптованої до умов воєнного та поствоєнного періодів.

Ключові слова: продовольча безпека, національна безпека, громадське харчування, кейтеринг, адміністративно-правові засоби, безпечність харчових продуктів, публічна адміністрація, адміністративно-правове регулювання, воєнний стан, державний нагляд (контроль).

Copyright © The Author(s).

This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

Постановка проблеми. Продовольча безпека традиційно розглядається як невід’ємна складова національної безпеки держави, а її забезпечення належить до пріоритетних функцій публічної адміністрації. Водночас фокус наукових довгий час був зосереджений переважно на аграрному вимірі продовольчої безпеки — виробництві сільськогосподарської продукції, її доступності та достатності. Поза увагою залишався завершальний сегмент продовольчого ланцюга — сфера громадського харчування. Саме на цьому етапі ризики, пов’язані з порушенням вимог безпечності продуктів харчування, є найбільш відчутними для здоров’я та життя людини.

В умовах воєнного стану ця проблема загострилася. З одного боку, держава об’єктивно змушена була послабити адміністративний тиск на юридичних та фізичних осіб, припинивши багато заходів державного нагляду (контролю) [1]. З іншого боку, саме безперебійне та безпечне харчування, зокрема організоване харчування військовослужбовців, внутрішньо переміщених осіб та дітей у закладах освіти, набуло важливого значення, як чинника забезпечення обороноздатності та соціальної стабільності. Виникає колізія між потребою мінімізувати регуляторне навантаження на суб’єктів господарювання та необхідністю гарантувати безпечність харчування. Саме тому, дослідження адміністративно-правового регулювання продовольчої безпеки у сфері громадського харчування в умовах воєнного стану набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Деякі правові аспекти продовольчої безпеки досліджувалися в працях науковців. Деякі актуальні проблеми правового забезпечення продовольчої безпеки досліджувалися в праці, таких науковців, як О.М. Батигіна, В.М. Жушман та ін., в якій було проаналізовано актуальні проблеми правового забезпечення продовольчої безпеки України [2]. Певні аспекти адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки України розглядали В. Курило та А. Тригуб [3], Ю. Пустовіт [4], Ю. Кравченко окреслила виклики та стратегічні пріоритети забезпечення продовольчої безпеки в воєнних умовах [5].

Адміністративно-правовий вимір досліджуваної сфери представлено працями, у яких сфера харчування досліджується як самостійний об’єкт адміністративно-правових досліджень [6; 7]. Разом з тим, незважаючи на науковий доробок з проблематики продовольчої безпеки, саме питання адміністративно-правового регулювання продовольчої безпеки у сфері громадського харчування з урахуванням специфіки воєнного стану все ще потребує дослідження.

Метою статті є дослідження сучасного стану адміністративно-правового регулювання продовольчої безпеки у сфері громадського харчування в умовах воєнного стану, аналіз чинного законодавства, що регулює відповідні відносини, та визначення напрямів вдосконалення законодавства у досліджуваній сфері.

Матеріали і методи. Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові та спеціально-юридичні методи. Зокрема діалектичний метод дозволив розглянути продовольчу безпеку у сфері громадського харчування як динамічне явище, що змінюється під впливом умов воєнного стану. За допомогою системно-структурного методу досліджено взаємозв’язок продовольчої безпеки та безпечності харчових продуктів. Формально-юридичний метод застосовано для аналізу норм Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів», актів Кабінету Міністрів України та інших підзаконних актів. Порівняльно-правовий метод використано для зіставлення вітчизняного регулювання з відповідними регламентами Європейського Союзу та стандартами Codex Alimentarius. Нормативно-правову основу становили нормативно-правові акти України, акти права Європейського Союзу, та міжнародні стандарти.

Виклад основного матеріалу. Поняття продовольчої безпеки відповідно до законодавства України визначається як захищеність життєво-важливих інтересів людини, яка виражається у гарантуванні державою економічного безперешкодного доступу людини до продуктів харчування з метою підтримання її здорового життя [8]. Положення Закону України «Про національну безпеку» визначають, що державна політики у сферах національної безпеки та оборони спрямована, в тому числі на забезпечення економічної, екологічної безпеки та інших напрямів. А принципи державної політики у сферах національної безпеки та оборони спрямовані, в тому числі, на захист життя людини та безпечних умов життєдіяльності людини [9].

Продовольча та сільськогосподарська організація ООН розглядає продовольчу безпеку через чотири виміри: наявність (фізична доступність), економічна доступність, використання (засвоєння, якості та безпека) та стабільність продовольчого забезпечення [10]. Натомість безпечність харчових продуктів — це вужче поняття, що стосується відсутності в харчовому продукті небезпечних факторів, здатних завдати шкоди здоров’ю людини.

Сфера громадського харчування перебуває на перетині обох категорій. Заклад громадського харчування — це кафе або ресторан, їдальня, бар чи будь-який інший заклад, що впроваджує господарську діяльність з громадського харчування та забезпечує харчуванням невизначену кількість фізичних осіб [11]. На цьому етапі продовольчого ланцюга категорія забезпечення продовольчої безпеки реалізується через безпечність готової продукції, страви. Відтак неналежне адміністративно-правове регулювання громадського харчування здатне знівелювати зусилля держави на попередніх ланках продовольчого ланцюга. Це обґрунтовує

доцільність виокремлення громадського харчування як самостійного об'єкта адміністративно-правового регулювання [6].

Базовим актом, що визначає правовий режим безпечності харчових продуктів в Україні, є Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» [11]. Цей Закон поширюється на всіх операторів ринку харчових продуктів, до яких належать і заклади громадського харчування, оскільки вони здійснюють виробництво та обіг харчових продуктів і несуть відповідальність за дотримання встановлених вимог. Ключовим обов'язком операторів ринку є розроблення, запровадження та використання постійно діючих процедур, заснованих на принципах системи аналізу небезпечних факторів та контролю у критичних точках (Hazard Analysis and Critical Control Points, далі — НАССР), що передбачено статтею 21 зазначеного Закону [11]. Сутність системи НАССР полягає у переході від подальшого контролю готової продукції до превентивного управління ризиками на кожному етапі технологічного процесу — від приймання сировини до видачі готової страви.

Адаптація вітчизняного законодавства до права Європейського Союзу у досліджуваній сфері відбувалася з урахуванням Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 852/2004 про гігієну харчових продуктів, який визначає гігієну як сукупність інструментів та умов, необхідних для контролю небезпечних факторів і забезпечення придатності харчових продуктів до споживання людиною. Основною метою вищезазначеного Регламенту є забезпечення захисту споживачів у зв'язку із безпечністю продуктів харчування [12]. Саме цей Регламент закріпив обов'язковість застосування процедур, заснованих на принципах НАССР, для всіх операторів ринку, крім тих, що здійснюють первинне виробництво [12]. Загальні принципи харчового права, зокрема принцип відповідальності оператора ринку за безпечність продукції та «принцип простеження», закріплено Регламентом (ЄС) № 178/2002 [13]. На рівні міжнародних стандартів орієнтиром залишаються Загальні принципи гігієни харчових продуктів Codex Alimentarius (ФАО), які слугують методологічною основою для національних систем контролю [14].

Організаційний механізм державного контролю визначено Законом України «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин» [15]. Важливим для нашого дослідження є те, що відповідно до положень статті 18 вищезазначеного Закону державний контроль має бути ризик-орієнтованим та здійснюватися з періодичністю, достатньою для досягнення цілей Закону [15]. Компетентним органом, що реалізує державну політику у цій сфері, є Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів (Держпродспожислужба). Таким чином, на нормативному рівні в Україні сформовано модель, що поєднує превентивний самоконтроль операторів ринку (НАССР) із ризик-орієнтованим державним наглядом (контролем).

Із запровадженням воєнного стану держава суттєво змінила підходи до здійснення наглядових повноважень. Постановою Кабінету Міністрів України від 13 березня 2022 року № 303 «Про припинення заходів державного нагляду (контролю) в умовах воєнного стану» було припинено проведення планових та позапланових заходів державного нагляду (контролю) на період дії воєнного стану [1]. Метою такого рішення було зменшення регуляторного навантаження на суб'єктів господарювання, що цілком виправдано з огляду на необхідність підтримання економічної активності. Водночас цей крок об'єктивно послабив превентивну функцію держави у сфері безпечності харчування, оскільки планові інспектування є основним інструментом систематичної перевірки дотримання операторами ринку вимог законодавства.

Разом з тим, варто зазначити, що відповідно до положень Постанови № 303 законодавець передбачив винятки, допускає здійснення позапланових заходів державного нагляду (контролю) за наявності загрози, що має негативний вплив на права, законні інтереси, життя та здоров'я людини, на підставі рішень відповідних центральних органів виконавчої влади [1]. На реалізацію цього положення наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 3 січня 2023 року № 5 було затверджено Перелік підстав для здійснення позапланових заходів державного контролю, але вже у 2026 році Наказом Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України його було визнано таким, що втратив чинність [16; 17].

Щодо сфери громадського харчування відновлення планового нагляду залишається фрагментарним, що зберігає ризик послаблення гарантій безпечності харчових продуктів саме на завершальній ланці продовольчого ланцюга.

Особливого значення в умовах воєнного стану набуває організоване харчування категорій населення, які перебувають у стані підвищеної вразливості, а саме військовослужбовців, внутрішньо переміщених осіб та дітей у закладах освіти. Специфіка такого харчування полягає у масовості, відсутності у споживача можливості самостійно обирати постачальника та підвищених наслідках у разі порушення вимог безпечності. Оскільки порушення технології в одному процесі може вплинути на велику кількість фізичних осіб.

Правове регулювання організації харчування у закладах освіти ґрунтується на постанові Кабінету Міністрів України від 24 березня 2021 року № 305 «Про затвердження норм та Порядку організації харчування у закладах освіти та дитячих закладах оздоровлення та відпочинку» [18]. Положення вищезазначеної

постанови встановлює норми харчування, вимоги до раціонів та порядок організації харчування, у тому числі з урахуванням особливих дієтичних потреб дітей. Водночас ефективність цих норм безпосередньо залежить від наявності дієвого державного контролю за їх дотриманням, який в умовах воєнного стану обмежений. Як наслідок, контроль за безпечністю шкільного харчування значною мірою перемістився на рівень місцевого самоврядування.

Стратегічний вимір забезпечення продовольчої безпеки відображено у Стратегії продовольчої безпеки України на період до 2027 року, схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 липня 2024 року № 684-р [19]. Стратегія визначає цілі державної політики, серед яких — забезпечення доступності продовольства для всіх груп населення. Проте Стратегія зосереджена переважно на аграрному та економічному вимірах продовольчої безпеки і майже не торкається питань безпечності готової продукції у сфері громадського харчування, що підтверджує висновок про фрагментарність регулювання цього сегмента [19].

Досвід Європейського Союзу демонструє послідовний відхід від моделі суцільного попереднього контролю на користь ризик-орієнтованого нагляду, заснованого на самовідповідальності операторів ринку. Регламент (ЄС) № 852/2004 поширює вимоги щодо запровадження процедур на принципах НАССР на всі заклади, що працюють із харчовими продуктами, включно із закладами громадського харчування [12]. При цьому Регламент допускає гнучкість для малих операторів ринку, дозволяючи спрощене застосування процедур, що не знижує рівня безпечності, але зменшує адміністративний тягар [12].

Офіційний контроль у державах-членах ЄС регулюється Регламентом (ЄС) № 2017/625, який закріплює принцип ризик-орієнтованості та регулярності офіційного контролю незалежно від надзвичайних обставин [20]. Принципово важливим є те, що право ЄС не передбачає можливості повного припинення офіційного контролю у сферах, що стосуються здоров'я людини, навіть у кризових умовах. Натомість застосовується перерозподіл ресурсів та виокремлення пріоритетів на основі оцінки ризику. Порівняльний аналіз свідчить, що український мораторій на планові заходи державного нагляду (контролю) у сфері харчування виявився надмірно широким порівняно з підходом ЄС, де навіть в умовах криз зберігається мінімальний гарантований рівень контролю за безпечністю харчових продуктів [20]. Погоджуємось з думкою М. Гребенюка, щодо важливості розробки та впровадження плану дій з метою забезпечення населення харчовими продуктами в умовах надзвичайних та кризових ситуацій [21, с. 204]. Важливо розуміти актуальність диференційованого, а не суцільного, підходу до обмеження наглядових повноважень в умовах воєнного стану.

Проведений аналіз дозволяє виокремити кілька системних проблем адміністративно-правового регулювання продовольчої безпеки у сфері громадського харчування в умовах воєнного стану. Залишається дискусійним питання про межі державного втручання, контролю та нагляду. Прихильники дерегуляції обґрунтовано вказують, що надмірний адміністративний тиск гальмує економічну активність, особливо в умовах війни. Натомість прихильники посилення гарантій безпечності наголошують, що у сфері, де здоров'я та життя людини є ключовим, превентивний контроль не може бути повністю припинений. Оптимальним видається поєднання різних поглядів через ризик-орієнтований підхід, закладений у статті 18 Закону України № 2042-VIII [15], який дозволяє концентрувати контрольні ресурси на об'єктах найвищого ризику, до яких належать заклади громадського (масового та організованого) харчування.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження дозволяє сформулювати певні висновки. Продовольча безпека у сфері громадського харчування реалізується через безпечність продуктів харчування/готової їжі, що є завершальною ланкою продовольчого ланцюга. Саме тому дана проблематика потребує самостійного адміністративно-правового регулювання. Чинна модель регулювання в Україні ґрунтується на поєднанні превентивного самоконтролю операторів ринку на принципах НАССР із ризик-орієнтованим державним наглядом (контролем), що відповідає підходам права Європейського Союзу. Водночас запроваджений на період воєнного стану мораторій на планові заходи державного нагляду (контролю) суттєво послабив превентивну функцію держави саме на цій ланці, а відновлення наглядових повноважень відбувається непослідовно та фрагментарно.

Вбачається доцільним запровадження диференційованого режиму державного нагляду в умовах воєнного стану, за якого заклади масового та організованого харчування, що належать до об'єктів підвищеного ризику, не підпадають під загальний мораторій на планові заходи, а підлягають контролю на основі оцінки ризику (відповідно до статті 18 Закону України «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я тварин та благополуччя тварин». узгодити послідовність відновлення наглядових повноважень, передбачивши пріоритетне повернення планового контролю у сферах, безпосередньо пов'язаних із життям та здоров'ям людини, насамперед у сфері громадського харчування.

Окремо варто виділити необхідність удосконалення наглядового механізму за безпечністю організованого харчування вразливих категорій населення, таких як, військовослужбовці, внутрішньо переміщені особи та діти у закладах освіти, з визначенням компетентного органу та підстав проведення заходів контролю;

Вбачається доцільним доповнити Стратегію продовольчої безпеки України положеннями щодо безпечності готової продукції у сфері громадського харчування, інтегрувавши цей сегмент у загальну систему забезпечення продовольчої безпеки;

Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні цілісної ризик-орієнтованої моделі державного нагляду (контролю) у сфері громадського харчування, адаптованої до умов воєнного та поствоєнного періодів, а також у поглибленому вивченні досвіду держав-членів Європейського Союзу щодо забезпечення безпечності харчування в кризових умовах.

ДОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ

ВНЕСОК АВТОРІВ: Усі автори зробили внесок порівну.

ФІНАНСУВАННЯ: Автори не отримували фінансування для цього дослідження.

ЗАЯВА ПРО ДОСТУПНІСТЬ ДАНИХ: Не застосовується.

КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ: Один із співавторів статті має родинні зв'язки з головним редактором журналу. З метою врегулювання потенційного конфлікту інтересів головний редактор був усунутий від усіх етапів редакційного розгляду даного рукопису, включаючи добір рецензентів та прийняття редакційного рішення.

Стаття пройшла незалежне подвійне сліпе рецензування (double-blind peer review) відповідно до редакційної політики журналу.

Інших конфліктів інтересів автори не заявляють.

Література

1. Про припинення заходів державного нагляду (контролю) в умовах воєнного стану : Постанова Кабінету Міністрів України від 13.03.2022 № 303. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/303-2022-п> (дата звернення: 20.04.2026).
2. Батигіна О. М., Жушман В. М. та ін. Актуальні проблеми правового забезпечення продовольчої безпеки України: монографія. Харків, 2013. 326 с.
3. Курило І. В., Тригуб А. Ю. Адміністративно-правове забезпечення продовольчої безпеки України : монографія. Київ; Ніжин : НДУ ім. Миколи Гоголя, 2013. 159 с.
4. Пустовіт Ю. Ю. Адміністративно-правове забезпечення продовольчої безпеки. Дис. на здобуття наук. ступ. д. ю. н. 12.00.07. Кропивницький, 2025. 530 с.
5. Кравченко Ю. Продовольча безпека України в умовах війни: виклики та стратегічні пріоритети. *Economics and Law*. 2025. URL: <https://nasu-periodicals.org.ua/index.php/economiclaw/article/view/20553> (дата звернення: 20.04.2026).
6. Колбіна Н. Г. Сфера харчування як об'єкт адміністративно-правових досліджень. *Наукові записки. Серія: Право*. 2022. Вип. 12. 124–128. DOI: <https://doi.org/10.36550/2522-9230-2022-12-124-128>
7. Запотоцька О. В. Нагляд як засіб публічного адміністрування у сфері безпечності та якості харчової продукції. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2018. 32. 39–41. URL: <https://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc32/juspradenc32.pdf> (дата звернення: 20.04.2026).
8. Про державну підтримку сільського господарства України : Закон України від 24.06.2024 № 1877-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15/ed20180815#n36> (дата звернення: 20.04.2026).
9. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 20.04.2026).
10. FAO. Measuring different dimensions of food security. *The state of food insecurity in the world*. 2013. P. 16–28. URL: <https://www.fao.org/4/i3434e/i3434e02.pdf> (дата звернення: 20.04.2026).
11. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України від 23.12.1997 № 771/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-вр> (дата звернення: 20.04.2026).
12. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 852/2004 від 29 квітня 2004 року про гігієну харчових продуктів. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_002-04 (дата звернення: 20.04.2026).
13. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 178/2002 від 28 січня 2002 року про встановлення загальних принципів і вимог харчового права, створення Європейського органу з безпечності харчових продуктів та встановлення процедур у питаннях, пов'язаних із безпечністю харчових продуктів. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_005-02#Text (дата звернення: 20.04.2026).
14. Codex Alimentarius Commission. International Food Standards. FAO; 2022. URL: <https://www.fao.org/fao-who-codexalimentarius/about-codex/en/> (дата звернення: 20.04.2026).
15. Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я тварин та благополуччя тварин : Закон України від 18.05.2017 № 2042-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2042-19#Text> (дата звернення: 20.04.2026).

16. Про затвердження Переліку підстав для здійснення позапланових заходів державного контролю за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин на період воєнного стану : Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 03.01.2023 № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0119-23> (дата звернення: 20.04.2026).

17. Про визнання такими, що втратили чинність, наказів Міністерства аграрної політики та продовольства України від 03 січня 2023 року № 5 та від 20 лютого 2023 року № 211 : Наказ Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України від 27.02.2026 № 3457 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0337-26#n8> (дата звернення: 20.04.2026).

18. Про затвердження норм та Порядку організації харчування у закладах освіти та дитячих закладах оздоровлення та відпочинку : постанова Кабінету Міністрів України від 24.03.2021 № 305. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/305-2021-п> (дата звернення: 20.04.2026).

19. Про схвалення Стратегії продовольчої безпеки України на період до 2027 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації : розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.07.2024 № 684-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/684-2024-р> (дата звернення: 20.04.2026).

20. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2017/625 від 15 березня 2017 року про офіційний контроль та іншу офіційну діяльність, що здійснюються для забезпечення застосування харчового та кормового права, правил щодо здоров'я та благополуччя тварин, здоров'я рослин та засобів захисту рослин. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_026-17#Text (дата звернення: 20.04.2026).

21. Гребенюк М. В. Стратегічні засади забезпечення продовольчої безпеки в умовах правового режиму воєнного стану: організаційно-правовий аспект. *Інформація і право*. 2024. 4 (51) С. 193–206. DOI: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2024.4\(51\).318086](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2024.4(51).318086)

References

1. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2022). *Pro prypynennia zakhodiv derzhavnoho nahliadu (kontroliu) v umovakh voiennoho stanu: Postanova vid 13 bereznia 2022 roku No. 303* [On termination of state supervision (control) measures under martial law: Resolution No. 303 of March 13, 2022]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/303-2022-п> [in Ukrainian].
2. Batyhina, O. M., Zhushman, V. M., et al. (2013). *Aktualni problemy pravovoho zabezpechennia prodovolchoi bezpeky Ukrainy* [Current problems of legal support of food security in Ukraine]. Kharkiv. [in Ukrainian].
3. Kurylo, I. V., & Tryhub, A. Yu. (2013). *Administratyvno-pravove zabezpechennia prodovolchoi bezpeky Ukrainy* [Administrative and legal support of food security in Ukraine]. Nizhyn State University named after Mykola Hohol. [in Ukrainian].
4. Pustovit, Yu. Yu. (2025). *Administratyvno-pravove zabezpechennia prodovolchoi bezpeky* [Administrative and legal support of food security] (Doctoral dissertation, specialty 12.00.07). Kropyvnytskyi. [in Ukrainian].
5. Kravchenko, Yu. (2025). *Prodovolcha bezpeka Ukrainy v umovakh viiny: vyklyky ta stratehichni priorytety* [Food security of Ukraine under wartime conditions: Challenges and strategic priorities]. *Economics and Law*. <https://nasu-periodicals.org.ua/index.php/economiclaw/article/view/20553> [in Ukrainian].
6. Kolbina, N. H. (2022). *Sfera kharchuvannia yak ob'ekt administratyvno-pravovykh doslidzhen* [Food sector as an object of administrative and legal research]. *Naukovi zapysky. Seriya: Pravo*, 12, 124–128. <https://doi.org/10.36550/2522-9230-2022-12-124-128> [in Ukrainian].
7. Zapototska, O. V. (2018). *Nahliad yak zasib publichnoho administruvannia u sferi bezpechnosti ta yakosti kharchovoi produktsii* [Supervision as a means of public administration in the field of food safety and quality]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya: Yurysprudentsiia*, 32, 39–41. <https://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc32/juspradenc32.pdf> [in Ukrainian].
8. Verkhovna Rada of Ukraine. (2024). *Pro derzhavnu pidtryмку silskoho hospodarstva Ukrainy: Zakon Ukrainy No. 1877-IV* [On state support of agriculture of Ukraine]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15/ed20180815#n36> [in Ukrainian].
9. Verkhovna Rada of Ukraine. (2018). *Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy: Zakon Ukrainy No. 2469-VIII* [On national security of Ukraine]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> [in Ukrainian].
10. Food and Agriculture Organization of the United Nations. (2013). *Measuring different dimensions of food security. In The state of food insecurity in the world* (pp. 16–28). <https://www.fao.org/4/i3434e/i3434e02.pdf>
11. Verkhovna Rada of Ukraine. (1997). *Pro osnovni pryntsypy ta vymohy do bezpechnosti ta yakosti kharchovykh produktiv: Zakon Ukrainy No. 771/97-VR* [On the basic principles and requirements for food safety and quality]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-вп> [in Ukrainian].
12. European Parliament and Council. (2004). *Regulation (EC) No. 853/2004 of 29 April 2004 on the hygiene of food-stuffs*. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_002-04
13. European Parliament and Council. (2002). *Regulation (EC) No. 178/2002 of 28 January 2002 laying down the general principles and requirements of food law, establishing the European Food Safety Authority and laying down procedures in matters of food safety*. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_005-02#Text
14. Codex Alimentarius Commission. (2022). *International food standards*. Food and Agriculture Organization of the United Nations. <https://www.fao.org/fao-who-codexalimentarius/about-codex/en/>

15. Verkhovna Rada of Ukraine. (2017). *Pro derzhavnyi kontrol za dotrymanniam zakonodavstva pro kharchovi produkty, kormy, pobichni produkty tvarynnoho pokhodzhennia, zdorovia tvaryn ta blahopoluchchia tvaryn: Zakon Ukrainy No. 2042-VIII* [On state control over compliance with legislation on food products, feed, animal by-products, animal health and welfare]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2042-19#Text> [in Ukrainian].
16. Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine. (2023). *Pro zatverdzhennia Pereliku pidstav dlia zdiisnennia pozaplanovykh zakhodiv derzhavnoho kontroliu ...: Nakaz No. 5* [On approval of the list of grounds for conducting unscheduled state control measures during martial law]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0119-23> [in Ukrainian].
17. Ministry of Economy, Environment and Agriculture of Ukraine. (2026). *Pro vyznannia takymy, shcho vtratyly chynnist, nakaziv ...: Nakaz No. 3457* [On declaring invalid certain orders of the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0337-26#n8> [in Ukrainian].
18. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2021). *Pro zatverdzhennia norm ta Poriadku orhanizatsii kharchuvannia u zakladakh osvity ta dytiachykh zakladakh ozdorovlennia ta vidpochynku: Postanova No. 305* [On approval of standards and procedures for organizing nutrition in educational institutions and children's health and recreation facilities]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/305-2021-п> [in Ukrainian].
19. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2024). *Pro skhvalennia Stratehii prodovolchoi bezpeky Ukrainy na period do 2027 roku ta zatverdzhennia operatsiinoho planu zakhodiv z yii realizatsii: Rozporiadzhennia No. 684-r* [On approval of the Food Security Strategy of Ukraine until 2027 and the operational action plan for its implementation]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/684-2024-р> [in Ukrainian].
20. European Parliament and Council. (2017). *Regulation (EU) 2017/625 of 15 March 2017 on official controls and other official activities performed to ensure the application of food and feed law*. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_026-17#Text
21. Hrebeniuk, M. V. (2024). *Stratehichni zasady zabezpechennia prodovolchoi bezpeky v umovakh pravovoho rezhymu voiennoho stanu: orhanizatsiino-pravovy aspekt* [Strategic principles of ensuring food security under martial law: Organizational and legal aspect]. *Informatsiia i pravo*, 4(51), 193–206. [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2024.4\(51\).318086](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2024.4(51).318086) [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 01.05.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.05.2026

Дата публікації: 31.05.2026

Kurylo Inna

*Doctor of Science of Law, Professor,
Chief Scientific Officer of the Department of
Public Law Issues
The Scientific Institute of Public Law*

Borovyk Andriy

*Doctor of Science of Law, Professor,
Vice President for Research
The Scientific Institute of Public Law*

Shkarupa Kostiantyn

*Doctor of Science of Law, Senior Researcher,
Leading Researcher of the Department of
Public Law Issues
The Scientific Institute of Public Law*

ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGULATION OF FOOD SECURITY IN PUBLIC CATERING IN WARTIME

Summary. Introduction. Food security is a component of the national security of the state; however, its administrative and legal regulation has traditionally focused on agricultural production, while public catering, being the final link of the food chain where the safety of the ready-made dish is formed, has remained outside the scope of attention. Under martial law, this issue has become more acute due to the conflict between the easing of state supervision (control) and the need to guarantee safe organised catering, especially for specific categories of persons, including military personnel, internally displaced persons and children in educational institutions.

Purpose. The purpose of the article is to examine the current state of administrative and legal regulation of food security in the field of public catering under martial law, to analyse the current legislation governing the relevant relations, and to determine directions for improving legislation in the field under study.

Materials and methods. The methodological basis of the study consists of general scientific and special legal methods. In particular, the dialectical method made it possible to consider food security in the field of public catering as a dynamic phenomenon changing under the influence of martial law conditions. The systemic and structural method was used to examine the relationship between food security and food safety. The formal legal method was applied to analyse the provisions of the Law of Ukraine «On the Basic Principles and Requirements for Food Safety and Quality», acts of the Cabinet of Ministers of Ukraine, and other subordinate legal acts. The comparative legal method was employed to compare domestic regulation with the relevant regulations of the European Union and the Codex Alimentarius standards. The regulatory framework of the study consisted of the legal acts of Ukraine, European Union legislation, and international standards.

Results. It has been established that the current regulatory model is based on the principles of the Hazard Analysis and Critical Control Points system; however, the moratorium on scheduled state supervision measures introduced for the period of martial law has significantly weakened the preventive function of the state in the field of public catering. The inconsistency in the restoration of control powers and the fragmentary nature of the regulation of organised catering for vulnerable categories of the population have been revealed. The expediency of applying a risk-oriented approach and strengthening the self-regulation of market operators has been substantiated.

Prospects. Further research should focus on developing a differentiated model of state supervision (control) in the field of public catering, adapted to the conditions of the wartime and post-war periods.

Key words: food security, national security, public catering, administrative and legal means, food safety, public administration, administrative and legal regulation, martial law, state supervision (control).